

24 septembrie, ora 20.00

Generozitate prin muzică

27 august - 24 septembrie 2023
festivalenescu.ro

Program

MARI ORCHESTREE LUMII

Sala Palatului

ORCHESTRA REGALĂ CONCERTGEBOUW

CORUL ACADEMIC RADIO

CORUL DE COPII RADIO

KLAUS MÄKELÄ dirijor

CIPRIAN ȚUȚU dirijorul corului

RĂZVAN RĂDOS dirijorul corului de copii

JENNIFER JOHNSTON mezzosoprană

Enescu Uvertura de concert pe teme populare românești op. 32

Mahler Simfonia nr. 3 în re minor

Kräftig. Entschieden (Puternic și decisiv) / Tempo di Menuetto / Comodo (Scherzando) / Sehr langsam, Misterioso (Foarte lent, misterios) / Lustig im Tempo und keck im Ausdruck (Vesel ca tempo și îndrăzneț în expresie) / Langsam, Ruhevoll, Empfunden (Încet, liniștit, cu sentiment)

George Enescu: Uvertura de concert pe teme populare românești op.32

După mai bine de 20 de ani, apare din nou precizarea pe care Enescu o făcuse în dreptul Sonatei a treia pentru pian și vioară op. 25, „în caracter popular românesc”, de această dată fiind vorba despre Uvertura de concert, penultima sa lucrare numerotată, op. 32. Era în anul 1948 și Enescu era definitiv plecat din țară. Despre folosirea temelor în spiritul folclorului, procedeu pe care îl putem găsi și în alte lucrări create de el de-a lungul deceniilor, *Poema română*, *Suita Sătească* sau *suita Impresii din copilărie*, Enescu explica într-un ziar din 1928 astfel: „Scriu în caracter popular românesc. Nu folosesc cuvântul „stil” pentru că asta presupune ceva făcut sau artificial, în timp ce „caracter” sugerează ceva dat, existent de la început... Folosirea materialului folcloric nu asigură o realizare autentică a caracterului folcloric, ci contribuie la ea când este făcută în spiritul poporului; în felul acesta compozitorii români vor putea să creeze compoziții valabile al căror caracter va fi similar cu cel al muzicii populare, dar care va fi îndeplinit prin mijloace diferite, absolut personale”.

Uvertura de concert este compusă în la major pentru un ansamblu orchestral amplu și variat în toate compartimentele, incluzând celesta, glockenspiel-ul, pianul, harpa. Cu multă măiestrie, Enescu găsește combinații instrumentale din cele mai expresive pentru diversele ipostaze ale discursului. Uvertura debutează cu o temă de joc, foarte energică, prelucrată în întreaga orchestră. Aceasta va reveni de mai multe ori, în alternanță mai întâi cu o temă tânguitoare și apoi cu un solo de flaut nostalgic, aducând cu o doină. Finalul are o notă de dramatism, poate deoarece Enescu era afectat de recenta despărțire de patria sa.

Gustav Mahler: Simfonia nr.3 în re minor

În convorbirile și scrisorile lui Mahler cu alți muzicieni, sau cu prietenii lui, compozitorul a afirmat nu odată că „simfonia” reprezintă un univers, sau mai bine spus, că este „oglinza” universului. Găsim astfel în lucrările sale o multitudine de evenimente sonore care reflectă cele mai diverse stări sufletești, vise, bucurii și suferințe ale omului, referiri la viața și natura care-l înconjoară. Simfonia a treia se înscrie într-o asemenea viziune atotcuprinzătoare asupra lumii și este cea mai lungă dintre lucrările de acest gen ale lui Mahler. În sprijinul acestui conținut atât de cuprinzător vine un aparat orchestral uriaș, unde pe lângă coarde, apar neobișnuit de multe alămuri, instrumente de suflat de lemn și o fabuloasă percuție. Lucrarea a fost compusă între anii 1893 și 1896 și, la început, Mahler a încercat să lămurească prin subtitluri conținutul fiecăreia dintre cele șase părți pe care le cuprinde. Când peste doi ani partitura simfoniei s-a tipărit, acestea au dispărut. Le vom aminti totuși deoarece acestea pot duce mai bine la înțelegerea muzicii.

Prima parte, cu o lungime de peste o jumătate de oră, evocă trezirea zeului grec Pan. Două zone tematice principale, fiecare cu multe ramificații, se înfruntă în mari contraste: prima sumbră, terifiantă aproape, prezentată chiar în debut de alămuri, cealaltă când suavă, sprintenă, când tumultuoasă, fastuoasă, reprezentată printr-o serie de marșuri, numite de Mahler *Marșuri de vară* sau *Procesiunea lui Bachus*.

Program

În toată mișcarea se aud și teme grave, apăsătoare, și semnale militare sau de fanfară, și cântece romantice sau copilărești, și idei melodice încărcate de reflexivitate. Cu un asemenea consistent și extrem de variat material, compozitorul construiește o complexă formă de sonată care în dezvoltare conține și o fugă incompletă.

Total deosebită ne apare partea a doua, concepută în stilul unui menuet, delicat, grațios, cu două triouri conturând dansuri foarte rapide care-și schimbă des măsura. Dacă aici, Mahler, mare iubitor de natură, a adăugat inițial și subtitlul *Ce-mi spun florile de pe pajiște*, în partea a treia, *Scherzando*, a trecut indicația *Ce-mi spun animalele din pădure*. Atmosfera este tot luminoasă, dansantă, de serbare populară, cu melodii care ne duc spre muzica populară și evocă tot felul de sunete din natură. În triourile părții, surpriza este adusă de intervenția unui corn de poștalion (un corn natural), ca o amintire din viața de altădată. *Ce-mi spune omul* era explicația de început a lui Mahler în dreptul părții a patra; aici revine ambianța apăsătoare, cu timbruri întunecate, în tempo foarte lent, la care contribuie și o voce de mezzosoprană intonând note lungi, sau frânturi de melodie pe un fragment preluat din cartea lui Friedrich Nietzsche, *Așa grăit-a Zarathustra*. *Cântecul de la miezul nopții* îi spune omului că noaptea e adâncă, la fel gândul, suferința și bucuria; acestea însă, dincolo de efemer, tind spre eternitate.

Delicate și cristaline sunt momentele din partea a cincea care avea subtitlul *Ce-mi spun îngerii*. Alături de corul de copii care cântă o melodie simplă și apoi imită sunetele de clopot, apar fragmente dintr-un lied al ciclului *Cornul minunat al băiatului* ce-i revine mezzosopranei, pe un text despre bunătatea și iertarea lui Dumnezeu.

Partea a șasea, *Ce-mi spune iubirea*, este un amplu *adagio*, un cânt lung, cald și profund ca expresie, ce antrenează pas cu pas toată orchestra, trecând de la intimitate la grandoare, de la senin la dramatic și ajunge în final la o adevărată apoteoză.

Olga Grigorescu

Orchestra

Cu sediul la Amsterdam, **Orchestra Regală Concertgebouw** a fost fondată în 1888 și a primit oficial denumirea de „Regală” cu ocazia sărbătoririi centenarului său în 1988. Regina Máxima a Țărilor de Jos este patroana Orchestrei Concertgebouw. Fiind considerată una dintre cele mai bune orchestre din lume, Orchestra Regală Concertgebouw este, în special, apreciată pentru interpretările muzicii lui Mahler și Bruckner, precum și pentru seria de concerte consacrate „Passion” și Matineul de Crăciun. Orchestra a colaborat întotdeauna cu cei mai mari dirijori și soliști. Compozitori precum Richard Strauss, Gustav Mahler și Igor Stravinski au dirijat Orchestra Concertgebouw în mai multe rânduri. Până în prezent, orchestra continuă să promoveze relații pe termen lung cu compozitori contemporani. A cultivat un sunet foarte distinct, individual, care se datorează parțial acusticii unice a Concertgebouw. Un alt factor determinant este influența exercitată de muzicienii orchestrei, precum și cea a dirijorilor șefi, care au fost doar șapte până în prezent: Willem Kes, Willem Mengelberg, Eduard van Beinum, Bernard Haitink, Riccardo Chailly, Mariss Jansons și Daniele Gatti. În iunie 2022 Klaus Mäkelä s-a alăturat orchestrei în calitate de partener artistic și va fi dirijor șef începând cu 2027. Iván Fischer este dirijor invitat de onoare (2021/22), în timp ce Pierre Audi colaborează cu orchestra în calitate de partener de creație.

Pe lângă cele aproximativ optzeci de concerte susținute la Concertgebouw din Amsterdam, orchestra susține patruzeci de concerte în alte mari săli de concert din întreaga lume, ajungând la aproximativ 250.000 de spectatori în fiecare an. Totodată, își extinde aria prin intermediul videoclipurilor, emisiunilor de radio și televiziune. De asemenea, lansează înregistrări pe CD și DVD pe Concertgebouwworkest Live. Academia Orchestrei Concertgebouw modelează cu succes tinerii muzicieni talentați în instrumentiști de orchestră de cel mai înalt calibru. Concertgebouwworkest Young descoperă talente ascunse cu vârste cuprinse între paisprezece și șaptesprezece ani din întreaga Europă. Orchestra Concertgebouw este cofinanțată de Ministerul Olandez al Educației, Culturii și Științelor, municipalitatea din Amsterdam, sponsori, fonduri și numeroși donatori din întreaga lume. Cea mai mare parte a veniturilor sale este generată de încasările din concerte pe care le oferă în Olanda și în afara acesteia.

©Simon Van Boxtel

Cor

Fondat în 1940, sub conducerea dirijorului și compozitorului Ioan Croitoru, **Corul Academic Radio** are astăzi un repertoriu foarte vast și variat, ce cuprinde: oratorii, cantate, madrigale, poeme, balade și numeroase miniaturi.

Creat pentru a susține repertoriul vocal-simfonic al stagiunii de la Sala Radio și al înregistrărilor Radio România, Corul Academic Radio s-a impus în scurt timp ca o formație de elită, condus fiind de-a lungul anilor de: Dumitru D. Botez, Gheorghe Danga, Dumitru D. Stancu, Constantin Petrovici, Emanuel Elenescu, Alexandru Șumski, Carol Litvin,

Aurel Grigoraș, Dan Mihai Goia. În prezent, Corul Academic Radio este pregătit și condus de Ciprian Țuțu. În spiritul tradiției muzicii corale naționale, evoluția ansamblului este marcată și de constituirea unei preocupări specifice formației, prin concertele și imprimările formulelor "à cappella".

Concomitent cu asigurarea programelor stagiunilor muzicale de la Sala Radio, Corul Academic Radio asigură efectuarea înregistrărilor pentru discuri și pentru fondul muzical Radio, promovând valori importante ale creației românești tradiționale sau de actualitate, inclusiv prime audiții, numeroase fiindu-i dedicate.

Corul Academic Radio a participat la turnee în Germania, Spania, Grecia, Cipru, Israel etc., colaborând adesea cu orchestre de renume, sub baghete de prestigiu din țară și din străinătate. Participările la Festivalul Internațional „George Enescu” sau la Festivalul Internațional al Orchestrelor Radio „RadiRo” au confirmat valoarea ansamblului Radio România.

©Cristian Barcan

Creat în 1945, **Corul de Copii Radio** a fost și este o adevărată școală de educație prin muzică a tinerelor generații, precum și o „pepinieră” de talente pentru scena muzicală românească. Aici au făcut primii pași în cariera artistică Ileana Cotrubaș, Silvia Voinea, Voicu Enăchescu, George Crăsnaru, Roxana Brihan, Roxana Constantinescu și mulți alții. Fondatorul corului, dirijorul Ion Vanica, urmat de Elena Vicica, Eugenia Văcărescu Necula și Voicu Popescu, au contribuit decisiv la parcursul artistic al ansamblului.

Cele peste 50 de participări la festivaluri, turnee artistice și concursuri internaționale în Europa, Japonia, SUA și Canada, au adus ansamblului Radio România prețioase distincții și premii. Mai mult, în 2004, corul a avut onoarea de a primi titlul de „AMBASADOR CULTURAL AL UNIUNII EUROPENE”, acordat de către Federația Corurilor din Uniunea Europeană. Recitalurile, concertele à cappella, contribuțiile aduse interpretărilor unor capodopere vocal-simfonice alături de Orchestra Națională Radio, Orchestra de Cameră Radio, Orchestra Filarmonicii „George Enescu”, Filarmonica din München, Orchestra de Stat Bavareza, sub bagheta unor mari maeștri români și străini ca: Iosif Conta, Ludovic Bacs, Horia Andreescu, Christian Badea, Jing Wang, Lawrence Foster, Wayne Marshall și Zubin Mehta, au confirmat valoarea ansamblului.

În ultimii ani, sub îndrumarea dirijorului Voicu Popescu, asistat de pianista Camelia Chițibea, ansamblul a experimentat noi forme de expresie artistică și a participat la programe de cooperare culturală cum ar fi: „Songbridge” - Canada, „Brundibar” - Franța, „Les Instants Sacrés” - Franța, „Amadeus” - România, „Voci d'Europa” - Italia, „Adiemus” - România și „Strălucirile apei” în România și Franța.

Proiectul „Amprente”, prezentat în străinătate sub titlul „Romanian Roots”, a propus publicului un parcurs al spiritualității românești oglindite în muzica corală. Acest spectacolul multimedia a fost prezentat la Simpozionului Mondial de Muzică Corală, organizat la Copenhaga de Federația Internațională a Muzicii Corale (2008), în cadrul Zilelor Europene Neudrossenfeld - Germania, la Festivalul Let the Future Sing - Suedia și la International Thracian Choir Festival – Bulgaria (2009).

În 2015, Corul de Copii Radio a aniversat 70 de ani de existență, moment marcat prin participarea în Grecia, la Volos, în concertul de deschidere al Festivalului Internațional de Muzică Evmelia, prin concertul aniversar „70 DE PRIMĂVERI” susținut pe 25 aprilie 2015 (Sala Radio) și prin participarea la Festivalul „George Enescu” 2015. În același an, Corul de Copii Radio s-a calificat – alături de alte 8 ansambluri din întreaga lume – în finala de la München a uneia dintre cele mai prestigioase competiții corale internaționale: LET THE PEOPLES SING. Concursul este un apreciat eveniment din circuitul muzicii vocale, aflat sub auspiciile Uniunii Europene de Radio și Televiziune (European Broadcasting Union). Astăzi, noile talente ale Corului de Copii Radio se formează sub îndrumarea dirijorului Răzvan Rădos, asistat de pianista Magdalena Faur.

©Cristian Barcan

Dirijor

Klaus Mäkelä este dirijor șef al Orchestrei Filarmonice din Oslo și director muzical al Orchestrei din Paris. De asemenea, este partener artistic al Orchestrei Regale Concertgebouw începând cu stagiunea 2022/23, urmând să fie numit dirijor șef din 2027.

Artist exclusiv Decca Classics, dirijorul finlandez a înregistrat ciclul complet al simfoniilor lui Sibelius cu Orchestra Filarmonică din Oslo, fiind primul său proiect pentru această casă de discuri. Lansarea sa din martie 2022 a fost urmată de un turneu, care a inclus ciclul Sibelius interpretat în cadrul unor rezidențe la Wiener Konzerthaus și Hamburg Elbphilharmonie, precum și concerte la Filarmonica din Paris și la Barbican din Londra. Prima sa stagiune în calitate de director muzical al Orchestrei din Paris a inclus o nouă lucrare de Unsuk Chin, *Ultimele patru cântece* de Richard Strauss, Simfonia nr. 1 de Mahler și lucrări de Biber, Mozart, Mendelssohn, Brahms, Rachmaninov, Stravinski, Ligeti și Dutilleux.

În septembrie 2020, debutul său remarcabil a determinat Orchestra Concertgebouw să îl invite pentru a doua oară în cadrul aceleiași stagiuni și de două ori în stagiunea 2021/22. În calitate de partener artistic, Mäkelä a colaborat cu orchestra în cinci proiecte diferite, urmând ca în stagiunea 2023/24 să colaboreze în șase proiecte.

În stagiunea 2022/23, Mäkelä revine ca dirijor invitat alături de Orchestra Simfonică din Chicago, Orchestra din Cleveland și Orchestra Filarmonică din Londra și debutează cu Filarmonica din Berlin, Filarmonica din New York, Orchestra Simfonică din Viena și Orchestra Gewandhaus.

Mäkelä a studiat dirijatul la Academia Sibelius cu Jorma Panula și violoncelul cu Marko Ylönen, Timo Hanhinen și Hannu Kiiski. A concertat ca solist cu orchestrele din Finlanda, precum și în formații camerale alături de membri ai Filarmonicii din Oslo, Orchestrei din Paris, Orchestra Simfonică Radio Bavaria și Orchestre Filarmonică Radio France.

©Marco Borggreve

Dirijorul corului

Dirijor al Corului Academic Radio din 2016, **Ciprian Țuțu** a propus o diversificare și o modernizare a repertoriului ansamblului. Născut la Brașov, a absolvit cursurile Facultății de Muzică din orașul natal (specializarea Pedagogie Muzicală – dirijat cor academic și masterat în Stilistică dirijorală). În anul 2013 a susținut teza de doctorat în cadrul Universității Naționale de Muzică din București, iar în anul 2015 a absolvit cursurile postdoctorale din cadrul Universității Transilvania din Brașov, având ca temă de cercetare *Vocea umană și implicațiile ei în interpretarea corală contemporană*.

Din anul 2000, Ciprian Țuțu este și dirijor al Corului Gheorghe Dima din Brașov. Activitatea sa dirijorală cuprinde manifestări artistice diverse, de la spectacole de operă, până la concerte *à cappella*, cu acompaniament, precum și vocal-simfonice, în compania unor importante orchestre din țară și străinătate. Ca dirijor al corului mixt Gheorghe Dima a concertat în anul 2005 alături de orchestra Filarmonicii „Dmitri Șostakovici” din Sankt-Petersburg (în program oratoriul *Matthäus Passion* de J.S. Bach), iar în anul 2007 a prezentat, alături de Filarmonica din Roma, o lucrare contemporană – oratoriul *San Camillo de Lellis* de Collafranceschi. În anul 2015 a obținut o bursă din partea Universității *Transilvania* (Brașov) și a participat la Masterclass-ul Internațional de Dirijat și Cânt Coral - Sarteano (Italia), unde a studiat cu Simon Carrington (Yale University, SUA și fondator al sextetului vocal *The King's Singers*), Brian O'Connell (Boston University, SUA) și Bronislawa Falinska (Padua Music Conservatory, Italia).

Din anul 2012, ocupă și funcția de maestru de cor la Opera Brașov, de-a lungul celor patru stagioni pregătind sau dirijând ansamblul coral al instituției în peste 100 de spectacole. De asemenea, Ciprian Țuțu s-a aflat la pupitrul orchestrei Operei Brașov, conducând în perioada 2013-2015 un număr de 7 gale sau concerte de arii și coruri din opere.

În prezent este conferențiar universitar al Universității *Transilvania* din Brașov și cadru didactic asociat al Universității Naționale de Muzică din București.

Dirijorul corului de copii

Dirijorul **Răzvan Rădos** s-a născut în Ținutul pădurenilor (Hunedoara) la 3 aprilie 1990. A absolvit Liceul de Muzică Sigismund Toduță din Deva și Universitatea Națională de Muzică din București, specializarea Dirijat Cor Academic. La 12 ani a debutat ca interpret de folclor, obținând numeroase premii la concursurile naționale de gen. Profesând ca dirijor încă de la vârsta de 16 ani, a fondat și a condus diverse formații corale din România, colaborând cu coruri de amatori și profesioniști, printre care Corul Liturgic Vosglas (Deva), Corul Național de Cameră Madrigal - Marin Constantin, Corala Sargeția, Corul de Cameră Preludiu și Corul Orfeu. A primit distincția de Dirijor de onoare din partea Corului Vox Medicalis și este fondatorul Corului Regal. A primit distincția de Dirijor de onoare din partea Corului Vox Medicalis și este fondatorul Corului Regal. De-a lungul timpului, a participat la cursuri de măiestrie despre arta dirijorală, susținute de personalități precum Prof. Vytautas Miskinis (Lituania) și maestrul Ion Marin.

A organizat școli de cânt și workshop-uri de artă corală pentru formații de tineret din România (Corul Regal - 2012, Corul Cantarad - 2018). A participat la turnee de promovare a culturii românești în diferite țări europene și în afara Europei (China, Egipt, S.U.A). În prezent, conduce Grupul Vocal Canticum și este dirijor secund al Corului de Copii Radio.

©Cristian Barcan

Solistă

În 2021, **Jennifer Johnston** a fost răsplătită de Societatea Filarmonică Regală cu Singer Award în semn de recunoaștere a „devotamentului și forței emoționale... de la prestațiile strălucitoare ca artistă în rezidență cu Orchestra Filarmonică Regală din Liverpool până la activitatea sa remarcabilă de susținere a tinerilor muzicieni”.

Proiectele sale din stagiunea 2023/24 includ Simfonia a III-a de Mahler alături de Mäkelä și Orchestra Regală Concertgebouw din Amsterdam, la București și Viena, Simfonia a VIII-a de Mahler cu K. Petrenko și Orchestra Bavareză de Stat din München și cu Bychkov și Orchestra Filarmonicii NDR Radio din Hamburg, *Castelul lui Barbă Albastră* de Bartók cu Mäkelä și Orchestra Filarmonicii din Oslo, *Șeherezada* de Ravel cu Oramo și Orchestra Simfonică BBC la Barbican, *Requiemul* de Verdi cu V. Petrenko și Orchestra Filarmonică Regală, premiera britanică a operei *Conquest of the Useless* de David Fennessy cu Sheen și Orchestra Simfonică Scoțiană BBC, *The Dream of Gerontius* de Elgar cu Hill și Orchestra Philharmonia, și înregistra *Missa Cambrensis* de Williams cu Orchestra Națională BBC din Wales pentru Nimbus.

A absolvit Universitatea Cambridge și Colegiul Regal de Muzică și este fostă BBC New Generation Artist. Colaborează în special cu Opera Bavareză de Stat, unde a interpretat roluri precum Mrs Sedley din *Peter Grimes*, Brigitte din *Die Todt Stadt*, Second Norn din *Götterdämmerung*, Roßweise din *Die Walküre*, Floßhilde din *Das Rheingold & Götterdämmerung*, Hedwige din *Guillaume Tell* și La Ciesca din *Gianni Schicci*. De asemenea, a interpretat operă la Festivalul Glyndebourne în rolul Juno Semele, la Teatro alla Scala în rolul doamnei Grose din *The Turn of the Screw*, la Festivalul de la Salzburg în rolul Carmi din *La Betulia Liberata*, Lady de Hautdesert din *Gawain*, Leda din *Die Liebe Der Danae* și la Festivalul d'Aix-en-Provence în rolul Dido din *Dido și Aeneas*.

O interpretă prolifică, a cântat cu multe dintre cele mai mari orchestre și dirijori din lume. Printre proiectele sale recente se numără *Wesendonck Lieder* de Wagner cu Madaras și Orchestra Hallé, Simfonia a II-a de Mahler cu V. Petrenko și Orchestra Filarmonicii Regale, Simfonia a III-a de Mahler cu Vänskä și Orchestra Minnesota, *Sea Pictures* de Elgar cu Slatkin și Orchestra Simfonică Națională Irlandeză, *Poeme de l'Amour et de La Mer* de Chausson cu de Billy și Orchestra Filarmonicii din Londra, *Das Lied Von Der Erde* de Mahler cu Pintscher și Orchestra Simfonică din Barcelona, *Woman: Interrupted* cu Malcolm Martineau la Wigmore Hall, și *Requiemul* lui Verdi cu Oramo și Orchestra Simfonică BBC la First Night of the Proms pe BBC Two.

©R.T. Dunphy